

Дело C-645/23**Резюме на преюдициално запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда****Дата на постъпване:**

26 октомври 2023 г.

Запитваща юрисдикция:

Corte d'appello di Bologna (Италия)

Дата на акта за преюдициално запитване:

26 октомври 2023 г.

Жалбоподател:

Hera Comm SpA

Отвeтник:

Falconeri Srl

Предмет на главното производство

Жалба, подадена пред Corte d'appello di Bologna (Апелативен съд Болоня, Италия) срещу определението на Tribunale di Bologna (Първоинстанционен съд, Болоня, Италия) от 19.4.2021 г., с което последният е уважил предявеното от ответното дружество искане за връщане на недължимо платената на дружеството жалбоподател сума и е осъдил последното да върне сумата от 43 492,69 EUR заедно с лихвите.

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

С преюдициалното запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС, Corte d'appello di Bologna (Апелативен съд, Болоня, Италия) иска тълкуване на член 1, параграф 2 от Директива 2008/118/ЕО, за да може да установи: — може ли надбавката към акциза за електроенергията да се счита за „допълнител[ен] косвен[...] данъ[к]“ по смисъла на този член, — ако отговорът е утвърдителен, има ли този член директен ефект и може ли

италианското законодателство да бъде оставено без приложение в рамките на правоотношение между частноправни субекти.

Преюдициални въпроси

а. Попада ли надбавката към акциза за електроенергията, прилагана от държавата членка като дробна или кратна стойност на акциза, с който вече се облага продуктът, в обхвата на понятието „допълнителни косвени данъци“, посочено в член 1, параграф 2 от Директива 2008/118/ЕО на Съвета от 16 декември 2008 година относно общия режим на облагане с акциз и за отмяна на Директива 92/12/ЕИО, или тя трябва да се разбира само като увеличение на акцизната ставка, поради което държавата членка може да не го използва за „специалното предназначение“, предвидено в член 1, параграф 2 от Директива 2008/118/ЕО?

б. В случай че надбавката към акциза за електроенергията попада в обхвата на понятието „допълнителни косвени данъци“, трябва ли член 1, параграф 2 от Директива 2008/118/ЕО на Съвета от 16 декември 2008 г. да се тълкува в смисъл, че частноправен субект може да се позове на него пред национална юрисдикция, за да:

— оспори пред продавача на продукта, за който се начислява надбавката към акциза, на когото частноправният субект е възстановил косвения данък, че събираният от държавата членка данък по отношение на продавача е незаконосъобразен, тъй като се основава на национална разпоредба, която противоречи на Директивата;

— поиска впоследствие от продавача да върне недължимо платеното, което последният е поискал и получил от него?

Разпоредби на правото на Съюза, на които се прави позоваване

Принцип на предимство на правото (Декларации, приложени към заключителния акт на междуправителствената Конференция, която прие Договора от Лисабон, подписан на 13 декември 2007 г. — А. ДЕКЛАРАЦИИ ОТНОСНО ОПРЕДЕЛЕНИ РАЗПОРЕДБИ НА ДОГОВОРИТЕ — 17. Декларация относно предимството на правото); принципи на ефективност и равностойност (член 47, параграф 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз, член 19, параграф 2 ДЕС); принцип на лоялно сътрудничество (член 4, параграф 3 от ДЕС, член 288 ДФЕС, член 1, параграф 2 и член 9, параграф 2 от Директива 2008/118/ЕО)

Национални разпоредби, на които се прави позоваване

Decreto-legge del 28 novembre 1988, n. 511 (Декрет-закон № 511 от 28 ноември 1988 г.)

Преамбюл: „Предвид извънредната и спешна нужда да се осигурят необходимите ресурси за регионалните и местните финансови институции, за да се гарантира изпълнението на институционалните задачи [...]“.

Член 6 в редакцията, която е в сила преди отмяната му:

„1. Въвежда се надбавка към акциза за електроенергията, посочен в член 52 и сл. от [...] Testo Unico delle Accise (Единен закон за акцизите), в размер на:

- a) 18,59 EUR на хиляда kWh в полза на общините при всяко използване в жилищни помещения [...]
- b) 20,40 EUR на хиляда kWh в полза на общините при всяко използване във втори жилища;
- c) 9,30 EUR на хиляда kWh в полза на провинциите при всяко използване в помещения и места, които не са жилищни, за всички потребители, най-много до 200 000 kWh потребление на месец.

2. С решение, което трябва да бъде прието в рамките на срока за одобряване на бюджета, провинциите могат да увеличат размера, посочен в параграф 1, буква c), до 11,40 EUR на хиляда kWh. [...]

3. Надбавките по параграф 1 се дължат от данъчнозадължените лица, посочени в член 53 от Единния закон за акцизите, при доставката на електроенергия на крайните потребители или — за електроенергията, произведена или закупена за собствени нужди — в момента на нейното потребление. Надбавките се начисляват и събират по същия начин като акциза върху електроенергията. [...]“.

Decreto legislativo del 26 ottobre 1995, n. 504 (Законодателен декрет № 504 от 26 октомври 1995 г.), член 52, параграф 1: „Електроенергията [...] се облага с акциз със ставките, посочени в приложение I, при доставката на крайните потребители или при потреблението на електроенергията, произведена за собствени нужди“.

Decreto-legge del 29 dicembre 2010, n. 225 (Декрет-закон № 225 от 29 декември 2010 г.), член 2, параграф 2 bis: „До пълното прилагане на финансовите разпоредби относно цикъла на управление на отпадъците [...] може да се осигури пълно покриване на преките и косвените разходи за целия цикъл на управление на отпадъците [...], както следва: [...] б) общините могат да вземат решение за специално увеличение на надбавката към акциза за електроенергията, посочена в член 6, параграф 1,

букви а) и б) от Декрет-закон № 511 от 28 ноември 1988 г. [...], като увеличението не надвишава текущия размер на посочената надбавка“.

Decreto legislativo del 14 marzo 2011, n. 23 (Законодателен декрет № 23 от 14 март 2011 г.), член 2, параграф 6: „Считано от 2012 г., надбавката към акциза за електроенергията, посочена в член 6, параграф 1, букви а) и б) от Декрет-закон № 511 от 28 ноември 1988 г., преобразуван с изменения със Закон № 20 от 27 януари 1989 г., престава да се прилага в регионите с обикновен статут [...]“.

Decreto-legge del 2 marzo 2012, n. 16 (Декрет-закон № 16 от 2 март 2012 г.), член 4, параграф 10: „Считано от 1 април 2012 г., за да се съгласуват националните данъчни разпоредби, прилагани по отношение на потреблението на електроенергия, с разпоредбите на член 1, параграф 2 от Директива 2008/118/ЕО на Съвета от 16 декември 2008 година относно общия режим на облагане с акциз и за отмяна на Директива 92/12/ЕИО, се отменя член 6 от Декрет-закон № 511 от 28 ноември 1988 г., преобразуван с изменения със Закон № 20 от 27 януари 1989 г.“

Decreto legislativo del 26 ottobre 1995, n. 504 (Законодателен декрет № 504 от 26 октомври 1995 г.)

Член 2, параграф 1: „За акцизните стоки данъчното задължение възниква в момента на тяхното производство, включително техния добив от земните недра, ако е приложим акциз, или при внасянето им“.

Член 53, параграф 1, буква а): „Задължени да плащат акциза върху електроенергията са: а) субектите, които фактурират електроенергията на крайните потребители, наричани по-нататък „продавачи“.

Член 16, параграф 3: „Вземанията на данъчнозадължените по акциза лица към получателите на стоките, за които тези лица, от своя страна, са платили този данък, могат да се прихващат [...]“.

Член 14 „1. Акцизът се възстановява, когато е недължимо платен“; [...]

2. [...] възстановяването трябва да бъде поискано в срок от две години от датата на плащането, т.е. от датата, на която съответното право може да бъде упражнено, като в противен случай правото на възстановяване се погасява [...].

4. Когато след приключване на съдебно производство данъчно задълженото за акциза лице е осъдено да възстанови на трети лица недължимо събрани суми, начислени за акциз, възстановяването се иска от посоченото данъчнозадължено лице в срок от деветдесет дни от влизането в сила на съдебното решение, с което се постановява възстановяване на сумите, като в противен случай правото на възстановяване се погасява“.

Член 2033 от Гражданския кодекс: „Всяко лице, което е извършило недължимо плащане, има право да поиска връщането му. [...]“.

Кратко представяне на фактите и производството

- 1 На 1 октомври 2009 г. дружество за електроснабдяване (жалбоподателят) сключва с дружество клиент (ответника) договор за периодично снабдяване с електроенергия. До 1 април 2012 г., когато е отменен член 6 от Декрет-закон № 511/1988, дружеството за електроенергия плаща на държавата надбавка към акциза за продавания на дружеството клиент продукт и иска от последното и получава като „регресно плащане“ възстановяване на платената сума.
- 2 Тъй като счита, че разглежданата надбавка към акциза противоречи на правото на Съюза, дружеството клиент сезира Tribunale di Bologna (Първоинстанционен съд Болоня) с искане електроенергийното дружество да бъде осъдено да върне платената сума. С определение от 19 април 2021 г. Tribunale di Bologna (Първоинстанционен съд Болоня), като уважава искането, постановява, че член 6 от Декрет-закон № 511/1988 противоречи на член 1, параграф 2 от Директива 2008/118/ЕО, оставя без приложение националната норма и разпорежда на електроенергийното дружество да възстанови плащанията, направени в негова полза, считано от изтичането на срока за транспониране на директивата до отмяната на данъка.
- 3 Първоначално електроенергийното дружество изпълнява разпореждането, като връща на дружеството клиент платената сума. Впоследствие то подава жалба пред Corte d'appello di Bologna (Апелативен съд Болоня), като иска посоченото определение да бъде изменено и платената сума да бъде върната.

Основни доводи на страните в главното производство

- 4 Жалбоподателят оспорва определението на Tribunale di Bologna (Първоинстанционен съд Болоня) в частта, в която последният твърди, че: — надбавката и акцизът са различни данъци; — правните принципи, установени от Съда на Европейския съюз в рамките на решения по преюдициални запитвания, имат действие *erga omnes*, независимо от прякото действие (*self-executing*) на директивата. Според жалбоподателя надбавката и акцизът не са различни данъци: надбавката била само увеличение на ставката на акциза. Следователно тя не представлявала „допълнител[ен] косвен[...] данъ[к]“ по смисъла на член 1, параграф 2 от посочената директива.

Кратко представяне на мотивите за преюдициалното запитване

- 5 Запитващата юрисдикция подчертава, че определението на Tribunale di Bologna (Първоинстанционен съд, Болоня) следва установен подход в практиката на Corte di Cassazione (Касационен съд, Италия), съгласно който правната уредба относно възстановяването на надбавката е съвместима с правото на Европейския съюз, тъй като при липсата на общи правила относно възстановяването на данъци държавите членки го уреждат при спазване на принципите на равностойност и ефективност (вж. в този смисъл решения на Съда на Европейския съюз от 15 март 2007 г., *Reemtsma Cigarettenfabriken*, C-35/05, EU:C:2007:167, т. 37; от 7 ноември 2018 г., *K, B*, C-380/17, EU:C:2018:877, т. 56 и 58; от 14 февруари 2019 г., *Nestrade*, C-562/17, EU:C:2019:115, т. 40 и 41). Следователно потребителят може да поиска възстановяване на надбавката от доставчика и само ако възстановяването от доставчика е невъзможно или изключително трудно, както например в случай на несъстоятелност, той може да се обърне към държавата (вж. в този смисъл решения на Съда от 27 април 2017 г., *Farkas*, C-564/15, EU:C:2017:302, т. 57 и от 31 май 2018 г., *Kollrov*, C-660/16 — C-661/16, EU:C:2018:372, т. 66).
- 6 Съгласно посочения подход в съдебната практика надбавката и акцизът са два отделни данъка, но е изключено надбавката да има специалното предназначение, посочено в член 1, параграф 2 от Директива 2008/118/ЕО — всъщност единствената ѝ цел е „да се осигурят необходимите ресурси за регионалните и местните финансови институции, за да се гарантира изпълнението на институционалните задачи“ (преамбюл на Декрет-закон № 511/1988), докато според Tribunale di Bologna (Първоинстанционен съд, Болоня) нейното хипотетично допълнително предназначение да подпомага услугата по обезвреждане на отпадъците е посочено в закона като чисто потенциално и не е доказано, че в случая то е било изпълнено. В това отношение запитващата юрисдикция подчертава, че даденото досега тълкуване на понятието „специално предназначение“ от Съда, възприето от Tribunale di Bologna, не позволява предназначението на разглежданата надбавка такса да бъде включено в обхвата на това понятие.
- 7 В рамките на по-слабо застъпвано становище в съдебната практика на по-нисшите съдилища в тази област обаче се поддържа, че надбавката не представлява допълнителен косвен данък за целите на член 1, параграф 2 от посочената директива, а само увеличение на акциза върху електроенергията.
- 8 По отношение на въпроса дали надбавката може да се счита за допълнителен данък върху електроенергията, запитващата юрисдикция отбелязва, че акцизът и надбавката имат структура и правна уредба, които частично се припокриват; по-специално надбавката представлява увеличение на ставката на акциза и има идентичен режим на начисляване, определяне и събиране. Според юрисдикцията обаче продължава да е налице съмнението дали разглежданата надбавка трябва да се счита за различна от акциза.

Несигурността в това отношение се потвърждава от подобно преюдициално запитване, отправено от германска юрисдикция, чийто предмет е отчасти сходен по отношение на надбавката върху тютюна за лула (дело C-336/22). Според запитващата юрисдикция буквалното, цялостно и телеологично тълкуване на член 1, параграф 2 от посочената директива не допуска акцизът върху електроенергията и надбавката му да се квалифицират като единен косвен данък, тъй като и двата пораждат самостоятелни задължения за изпълнение.

- 9 Що се отнася до действието на член 1, параграф 2 от посочената директива, запитващата юрисдикция отбелязва, че в част от съдебната практика, и по-специално в практиката на Corte di Cassazione (Касационен съд), се застъпва задължението да се остави без приложение член 6, параграфи 1 и 2 от Декрет-закон № 511/1988, независимо от хоризонталния или вертикален директен ефект на член 1, параграф 2 от посочената директива и като се прави позоваване на принципа на незабавна приложимост на тълкуването на правото на Европейския съюз, дадено от Съда. Запитващата юрисдикция обаче отбелязва, че по делата, по които се е произнесъл Corte di Cassazione (Касационен съд), адресатът на искането за възстановяване винаги е била публичната администрация, докато в конкретния случай жалбоподателят не е публично предприятие и отношението, предмет на спора, макар да зависи от вертикални отношения, има хоризонтален характер. Запитващата юрисдикция отбелязва също, че Corte di Cassazione (Касационен съд) е постановил, че при спазване на принципа на ефективност потребителят може да насочи претенцията си срещу продавача за връщане на недължимо платеното или евентуално срещу държавата за поправяне на вредите, произтичащи от неправилното транспониране на директивата на Европейския съюз.
- 10 В съдебната практика в противоположния смисъл в някои случаи се приема, че член 1, параграф 2 от посочената директива може да породи отрицателни последици по отношение на трети лица, или се твърди, че поради обстоятелството, че директивите с директен ефект (*self-executing*) не пораждат действие в хоризонталните отношения, клиентът не може да се позовава на тях спрямо доставчика, така че в този случай може да се поиска обезщетение (вж. в това отношение решение на Съда от 19 ноември 1991 г., Francovich, C-6/90 и C-9/90, EU:C:1991:428).
- 11 Запитващата юрисдикция подчертава, че Съдът многократно е изтъквал принципа, че като установяват задължения единствено за държавата членка, директивите могат да създадат предимства за частноправните субекти спрямо държавата, но не могат да им предоставят права в отношенията между частноправните субекти. Според нея обаче границите на забраната за „хоризонталност“ на директивите не са изрично изяснени.
- 12 След постановяването на решение Link Logistic (решение на Съда от 24 юни 2019 г., Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, т. 61 и 62) Съдът се е

произнесъл по рамково решение, но е разширил обхвата на съображенията си по отношение на директивите, като изглежда приравнява директния ефект и оставянето без приложение. В решение от 18 януари 2022 г., *Thelen Technopark Berlin GmbH* (C-261/20, EU:C:2022:33, т. 33) се признава възможността съдът да остави без приложение национална норма, която противоречи на разпоредба от правото на Европейския съюз без директен ефект.

- 13 Според запитващата юрисдикция в практиката на Съда се установява разграничение в зависимост от това дали директивата има за цел да уреди отношения между частноправните субекти или вертикални отношения между частноправните субекти и държавите, като само инцидентно или по рефлекс се обхващат отношенията между частноправните субекти: в първия случай не може да се прави позоваване на директивата срещу частноправен субект с цел изменение на неговите права и задължения, тъй като тя служи само като критерий за законосъобразност на националните разпоредби; във втория случай обаче тя може да доведе до „отрицателни последици за правата на трети лица“ (вж. решения от 7 януари 2004 г., *Delena Wells*, C-201/02, EU:C:2004:12, т. 57; от 7 юли 2008 г., *Argos AG & Co. KG*, C-152/07 — C-154/07, EU:C:2008:426, т. 36), или дори да се приложи в хоризонталните отношения (вж. решение от 26 септември 2000 г., *Unilever*, C-443/98, EU:C:2000:496, т. 51).
- 14 Според запитващата юрисдикция признаването на приложимостта на член 1, параграф 2 от посочената директива към хоризонталните отношения, зависещи от вертикалните отношения, представлявало прилагане на принципите на равностойност и ефективност, като така се избягвала необоснованата дискриминация спрямо частноправния субект, който би трябвало да се надява, че ответната страна няма да може да изпълни задълженията си, за да може да иска от държавата връщане на недължимо платената сума. Всъщност, ако предприятието е в състояние да върне тази сума, потребителят не може да противопостави на ответната страна незаконосъобразността на данъчното облагане, на което е понесъл икономическата тежест. Следователно остава само възможността да се търси обезщетение със съответното увеличаване на тежестта на доказване за частноправния субект (вж. решение от 30 септември 2003 г., *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, т. 51—56).
- 15 На последно място, запитващата юрисдикция отбелязва, че настоящото преюдициално запитване има предмет, който само частично съвпада с преюдициалното запитване на *Tribunale di Como* (Първоинстанционен съд Комо, Италия), производството по което понастоящем е висящо (дело C-316/22).